

17. Karel Čapek – R.U.R.

Autor

- **Autor**
 - **Jméno a životní data:** Karel Čapek (9. ledna 1890, Malé Svatoňovice – 25. prosince 1938, Praha)
 - **Rodina:** mladší bratr Josef Čapek, malíř a spisovatel, který jako první použil termín „robot“, sestra Helena Čapková, autorka vzpomínkových knih na oba bratry
- **Vzdělání:**
 - Gymnázium v Hradci Králové
 - Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze (studia estetických věd a filozofie)
- **Profesní dráha:**
 - Redaktor a později hlavní redaktor novin *Národní listy* a časopisu *Lidové noviny*
 - Spoluzakladatel Klubu moderní kultury Devětsil
- **Literární činnost:**
 - Déle než desetiletí psal dramatické hry, romány i eseje (např. *Věc Makropulos*, *Bílá nemoc*, *Válka s Mloky*)
 - Pionýr české vědeckofantastické literatury
- **Politické a společenské působení:**
 - Demokraticky zaměřený, kritik totalitních tendencí a extrémních ideologií
 - Aktivní v Integračním hnutí a ve sdružení československých spisovatelů
- **Odkaz:**
 - Díla přeložena do desítek jazyků, stálý repertoár světových divadel
 - Inspirace pro západní i východní science-fiction a pro etické debaty o umělé inteligenci

Děj

Úvodní dějství se odehrává v blíže nespecifikované budoucnosti na Rossumově ostrově výroby robotů, kde je celá výroba prováděna roboty. Připluje za nimi pěkná dcera prezidenta Helena Gloryová, s cílem roboty zrovnoprávnit, a do které se všichni zamilují. Postupně jí vyprávějí příběh vynálezu prvních robotů starého Rossuma a jeho synovce. Helena se poté vdá za ředitele Harryho Domina.

Příběh dále pokračuje po deseti letech, kdy už jsou roboti široce rozšířeni. Heleně je smutno z toho, že roboti, ač velmi podobní lidem, nemohou mít city jako lidé, a tak přiměje Dr. Galla, aby začal experimentovat s jejich „duší“. Jejich původním cílem bylo vytvořit pro člověka ráj na zemi, aby již nikdy nemuseli lidé umírat hladu a měli všeho dostatek. Jenže upadly mravy, lidé zlenivěli a začali roboty původně určené k práci používat jako vojáky pro své války.

Několik robotů se vzbouřilo, ustanovilo Ústřední výbor robotů a vyhlásilo válku lidstvu, jež drtivě porazilo a nenechalo nikoho přežít. Dorazili až na výrobní ostrov a pozabíjeli všechny až na Alquista, jelikož on ještě pracoval rukama (což ho uklidňovalo; věřil, že je práce smyslem života). Jenže roboti se začali opotřebovávat a umírali. Chtěli po něm, aby objevil původní Rossumův výrobní postup, ten však spálila Helena předtím, než ji roboti zabili.

Jedné noci Alquista vzbudili robot Primus a robotka Helena. Když chtěl jednoho z nich pitvat pro výzkum, druhý se nabízel místo něj – vůbec se nechovali jako roboti (snažili se navzájem chránit; záleželo jednomu na druhém). Alquist zjistil, že se mají rádi, a tak je poslal pryč, aby udrželi život a začali s láskou znovu jako Adam a Eva.

Závěr je symbolickým odkazem k biblí, z níž Alquist cituje.

O dílu

- **Žánr a vydání**
 - **Typ díla:** drama / sci-fi divadelní hra
 - **Počet dějství:** 3 (celkem 15 obrazů)
 - **První uvedení:** 25. ledna 1921 v Národním divadle v Praze
 - **Vydání tiskem:** 1920, nakladatelství Aventinum
- **Historický a kulturní kontext**
 - **Poválečná Evropa:** reflexe hrůz první světové války a rychlého technického rozvoje
 - **Průmyslová revoluce a masová výroba:** obavy z dehumanizace člověka továrním systémem
 - **Avantgardní proudy:** inspirace futurismem a expresionismem, experiment s novým dramatickým jazykem
- **Prostředí a čas**
 - **Fiktivní svět budoucnosti:** továrna Rossumových univerzálních robotů (R.U.R.) někde ve střední Evropě
 - **Neurčené datum:** pravděpodobně 20.–30. léta 21. století, kdy jsou roboty běžnou součástí společnosti
- **Hlavní postavy**
 - **Helena Gloryová:** idealistická zástupkyně Světové humanitární unie, která chce roboty „osvobodit“

- **Harry Domin:** generální ředitel R.U.R., pragmatik přiklánějící se k technokratické vizi rozvoje
- **Dr. Gall a Dr. Hallemeier:** genetici-vědci, kteří dokázali „vytvořit“ roboty z umělých orgánů
- **Alquist:** technický ředitel továrny, poslední „člověk-řemeslník“, snaží se uchovat lidskost
- **Roboti (Radius, Primus, Fabry aj.):** nejprve poslušní dělníci, postupně si uvědomují vlastní sílu a vzbouří se
- **Témata a motivy**
 - **Vzpouza strojů:** varování před zneužitím technologie jako levné pracovní síly
 - **Lidství versus strojnost:** co znamená „být člověk“ – emoce, kreativita, náboženství kontra programovaná účelovost
 - **Ztráta a obnova:** vyhynutí lidstva vs. naděje v lásku Heleny a poslední dva „lidští“ roboti, kteří mohou lidstvo obnovit
 - **Etika vědy a průmyslu:** odpovědnost vědců při tvorbě nových forem života
- **Stylistické prostředky**
 - **Kolkované dialogy:** střih mezi vědeckými debatami, korporátní rétorikou a lidovými výkřiky robotů
 - **Scénické pokyny:** precizní technické i atmosférické detaily (tovární haly, těžký strojní ruch)
 - **Metadramatické prvky:** robotští dělníci jako „množinový herecký sbor“, zdůrazňující masovost a anonymitu
- **Symbolika**
 - **Robot:** ztělesnění univerzální pracovní síly, ale i nebezpečí bezduché poslušnosti
 - **R.U.R. (Rossumovi univerzální roboti):** kritika moderních korporací a projektů „pro dobro lidstva“ bez ohledu na lidskou cenu
 - **Láska Heleny a posledních dvou robotů:** obraz obnovy ztracené lidskosti skrze cit a vzájemné porozumění
- **Narativní perspektiva a struktura**
 - **Třístupňová gradace:**
 - **Vzestup:** výroba a rozmach robotů
 - **Krise:** náhlá vzpoura, vyhlazení lidstva
 - **Rozuzlení:** Alquistovo porozumění tajemství lidské duše a naděje na nový začátek
- **Kritické přijetí a význam**
 - **Průkopnická sci-fi hra:** první použití slova „robot“ v literatuře (zavedené bratry Čapkovými)
 - **Dopad na divadlo:** uvedení vědecko-fantastické tematiky do hlavního repertoáru
 - **Debaty o technologii:** dlouhodobě využíváno jako varování před nekontrolovaným rozvojem techniky
- **Význam díla**
 - **Humanistické poselství:** otázka, co činí člověka člověkem, a varování před technologickým utlačováním
 - **Lingvistický odkaz:** popularizace termínu „robot“ a konceptu umělé inteligence v kulturním povědomí
 - **Nadčasová relevance:** reflexe moderních témat AI, automatizace a etiky vědy zůstává aktuální i v 21. století